

αρχαία

ΠΗΓΕΣ ΓΝΩΣΗΣ,
ΠΗΓΕΣ ΜΝΗΜΗΣ

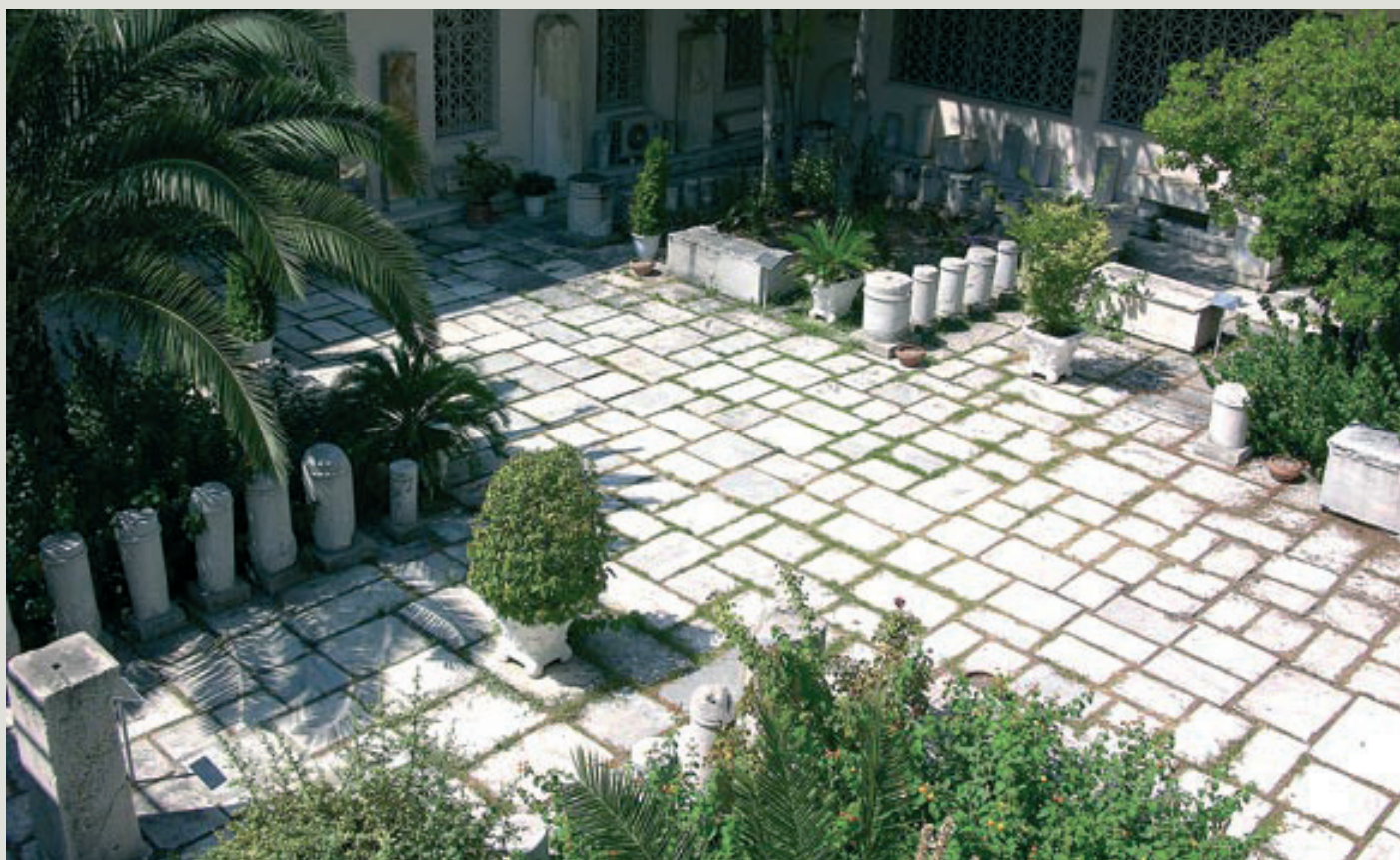
Επιγραφικό Μουσείο
Το Μουσείο Αρχαίο

3

Το Επιγραφικό Μουσείο

Το Επιγραφικό Μουσείο βρίσκεται στον πεζόδρομο της οδού Τοσίτσα. Πρόκειται για ένα από τα αρχαιότερα ελληνικά μουσεία, καθώς η πρώτη οργάνωση των συλλογών του ανάγεται στο έτος 1886. Μοναδικό στο είδος του παγκοσμίως, το Επιγραφικό Μουσείο αποτελεί σημείο αναφοράς για τους ειδικούς επιστήμονες

που το επισκέπτονται κάθε χρόνο από όλο τον κόσμο για να μελετήσουν τα ιστορικά μνημεία του. Στους χώρους του φυλάσσονται σήμερα 13.536 αρχαίες ελληνικές επιγραφές, κυρίως από την Αττική. Οι περισσότερες είναι χαραγμένες σε μάρμαρο ή άλλου είδους λίθο. Χρονολογούνται από τον 8ο αιώνα π.Χ. μέχρι τον 6ο αιώνα μ.Χ.

Εσωτερική αυλή του Επιγραφικού Μουσείου.

Οι «φθεγγόμενοι λίθοι»

Στο Επιγραφικό Μουσείο φυλάσσονται επιγραφές δημόσιου, θρησκευτικού και ιδιωτικού χαρακτήρα. Οι δημόσιες επιγραφές περιλαμβάνουν διατάγματα και νόμους, ψηφίσματα (δηλαδή επίσημες αποφάσεις) για διάφορα θέματα, επίσημες επιστολές και πράξεις ηγεμόνων, συνθήκες και διαιτησίες. Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται επιγραφές διοικητικού χαρακτήρα όπως οι απολογισμοί αρχόντων, οι φορολογικοί κατάλογοι, οι κατάλογοι πολύτιμων

αντικειμένων, οι κατάλογοι στρατευσίμων ή πολιτών κ.ά.

Οι επιγραφές θρησκευτικού χαρακτήρα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, ιερούς νόμους, ύμνους, χρησμούς, καταλόγους θαυμάτων και ιαμάτων, καταλόγους μελών θρησκευτικών οργανώσεων.

Τέλος, στις επιγραφές ιδιωτικού χαρακτήρα εκτός από τις αναθηματικές, τιμητικές και επιτύμβιες, συγκαταλέγονται απελευθερωτικές επιγραφές δούλων, συμβόλαια και διαθήκες.

Το Μουσείο Αρχείο

Το Επιγραφικό Μουσείο χαρακτηρίζεται συχνά ως «λίθινη βιβλιοθήκη» ή ως **αρχείο γνώσης του αρχαίου κόσμου**. Οι 13.536 αρχαίες ελληνικές επιγραφές που φυλάσσονται εδώ αποτελούν μοναδικά και πρωτότυπα μνημεία. Από την άποψη αυτή η αξία και η σημασία τους ως πηγών της ιστορίας είναι τεράστια. Σύγχρονες με τα γεγονότα και απαλλαγμένες από προσωπικές κρίσεις ιστορικών συγγραφέων ή μεταγενέστερες παρεμβάσεις αντιγραφών, συνιστούν μια πρωτογενή και θεμελιώδη πηγή γνώσης που δεν επιδέχεται αμφισβητήσεις. Με

τον τρόπο αυτό οι επιγραφές παρέχουν άμεση εικόνα της πραγματικότητας μιας συγκεκριμένης περιόδου. Μέσα από αυτές τόσο ο ιστορικός όσο και ο απλός αναγνώστης λαμβάνουν πληροφορίες για την πολιτική, διοικητική και στρατιωτική οργάνωση των πόλεων, τις διακρατικές συνθήκες και συμμαχίες, τα θέματα οικονομικής οργάνωσης, θρησκείας και καθημερινής ζωής. Υπερβαίνοντας τη φθορά των αιώνων οι «φθεγγόμενοι λίθοι» του Επιγραφικού Μουσείου συγκεντρώνουν σε ένα **μοναδικό αρχείο** τη γνώση, την πείρα και τη σοφία των προγόνων μας.

Αίθουσα του Επιγραφικού Μουσείου.

Αρχειοθέτηση και δημοσιοποίηση των αποφάσεων της αθηναϊκής πολιτείας

Τα ψηφίσματα

Στη δημοκρατική Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. Σοι σημαντικές αποφάσεις της βουλής και της εκκλησίας του δήμου για την εξωτερική και εσωτερική πολιτική, την οικονομία και τη νομοθεσία, αλλά και για απλούστερα θέματα όπως η προσφορά μιας θυσίας, έπαιρναν τη μορφή ψηφίσματος, δηλαδή απόφασης που λαμβανόταν με τη διενέργεια ψηφοφορίας. Σημαντική κατηγορία ψηφισμάτων είναι τα τιμητικά, με τα οποία η αθηναϊκή πολιτεία απένεμε τιμές σε αθηναίους και ξένους πολίτες, καθώς και οι συνθήκες και συμμαχίες. Τα ψηφίσματα ισοδυναμούσαν με τους σημερινούς νόμους, τα σημερινά προεδρικά διατάγματα και άλλα διοικητικά μέτρα. Κατά τη διάρκεια της εξέτασης των θεμάτων

από την εκκλησία του δήμου μπορούσαν όλοι οι πολίτες να εκφράσουν τις απόψεις τους και να υποβάλουν οποιαδήποτε τροπολογία. Ακολουθούσε ψηφοφορία και το αποτέλεσμα της, μαζί με τις τυχόν τροπολογίες, αποτελούσε το ψήφισμα.

Τα ψηφίσματα γράφονταν σε παπύρους ή ξύλο και αρχειοθετούνταν σε ειδικό κτήριο που βρισκόταν στην Αγορά, το λεγόμενο Μητρώο. Προσωρινή δημοσίευση μιας απόφασης αποτελούσαν τα λευκώματα, ξύλινες πινακίδες επιστρωμένες με γύψο, τις οποίες αναρτούσαν για ορισμένο διάστημα σε δημόσια θέση. Προκειμένου όμως να διατηρηθούν στο χρόνο, μεγάλο μέρος των ψηφισμάτων αναγραφόταν σε λίθινες στήλες που στήνονταν σε εμφανή σημεία της πόλης όπως η Ακρόπολη ή η Αγορά της Αθήνας, ώστε να είναι ορατά από όλους τους πολίτες.

Κατάλογος ταμιών της Αθηνάς

Στήλη από πεντελικό μάρμαρο, συγκολλημένη από τρία τεμάχια. Βρέθηκε στην Ακρόπολη, εντοιχισμένη στη δυτική πλευρά του Παρθενώνα. 407-368 π.Χ. Επιγραφικό Μουσείο (7856+).

Νεοελληνική απόδοση

12 χάλκινα βαρίδια· σιδερένιο μαχαίρι με ελεφαντοστέινη θήκη, το οποίο αφιέρωσε η βουλή επί άρχοντος Αντιγένους· ελεφαντοστέινο αγαλμάτιο βοδιού, το οποίο αφιέρωσε η Σμικύθη· επίχρυσο ελεφαντοστέινο αγαλμάτιο Αθηνάς Παλλάδος και επίχρυση μικρή ασπίδα, τα οποία αφιέρωσε ο Αρχίας· λίθος που περιέχει χρυσό πάνω σε ξύλινο κίονα· μία επίχρυση χάλκινη περικεφαλαία· μία πινακίδα σφραγισμένη από τη βουλή του Αρείου Πάγου·

Οι νόμοι

Νόμους ονόμαζαν οι αρχαίοι Αθηναίοι τους κανόνες δικαίου με ευρύτερη και διαρκέστερη εμβέλεια. Τα ψηφίσματα, από την άλλη μεριά, καθόριζαν τις ενέργειες οι οποίες έπρεπε να γίνουν

σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και σε ορισμένα χρονικά όρια. Έργο των πρώτων νομοθετών, του Δράκοντος (624 ή 621 π.Χ.) και του Σόλωνα (594 π.Χ.), ήταν η κωδικοποίηση και η γραπτή διατύπωση των κανόνων του εθιμικού δικαίου.

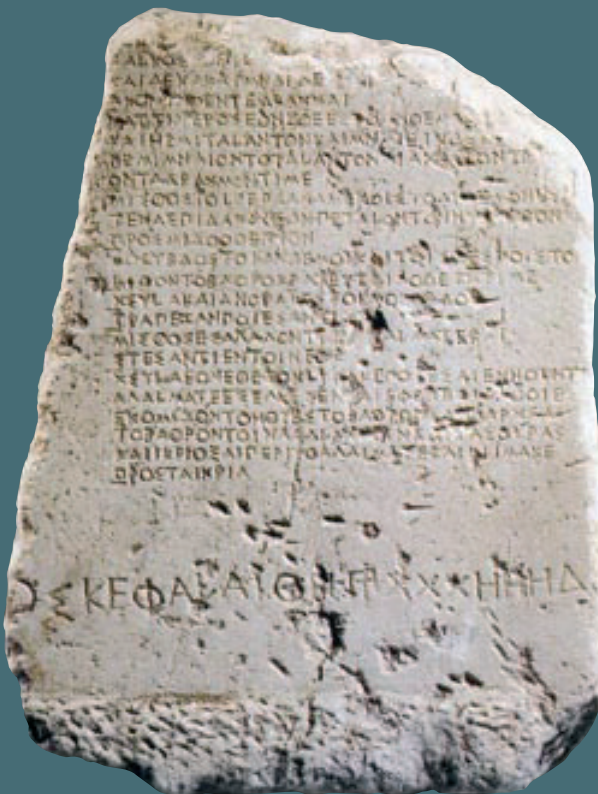
Οι απολογισμοί

Οι απολογισμοί ήταν επιγραφές δημόσιου χαρακτήρα που αφορούσαν στη φύλαξη και τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων του κράτους. Συντάσσονταν από διάφορα σώματα αρχόντων, καταγράφονταν συνήθως πάνω σε ξύλινες πινακίδες ή σε φύλλα παπύρου και φυλάσσονταν στα αρχεία. Όσοι απολογισμοί ήταν σημαντικής αξίας αναγράφονταν σε λίθινες στήλες. Βασικές κατηγορίες απολογισμών ήταν:

α) Οι κατάλογοι της εξηκοστής, του φόρου που

κατέβαλλαν οι συμμαχικές πόλεις κατά την Α' Αθηναϊκή Συμμαχία.

- β)** Οι απολογισμοί των επιστατών των δημόσιων έργων. Για παράδειγμα απολογισμοί για την ανέγερση του Παρθενώνα και την κατασκευή του χρυσελεφάντινου αγάλματος της Αθηνάς του Φειδία.
- γ)** Οι κατάλογοι των ταμιών της θεάς Αθηνάς.
- δ)** Οι απολογισμοί των νεωρών και –από τον 4ο αιώνα π.Χ.– των επιμελητών των νεωρίων, δηλαδή των αρχόντων που ήταν αρμόδιοι για το πολεμικό ναυτικό.

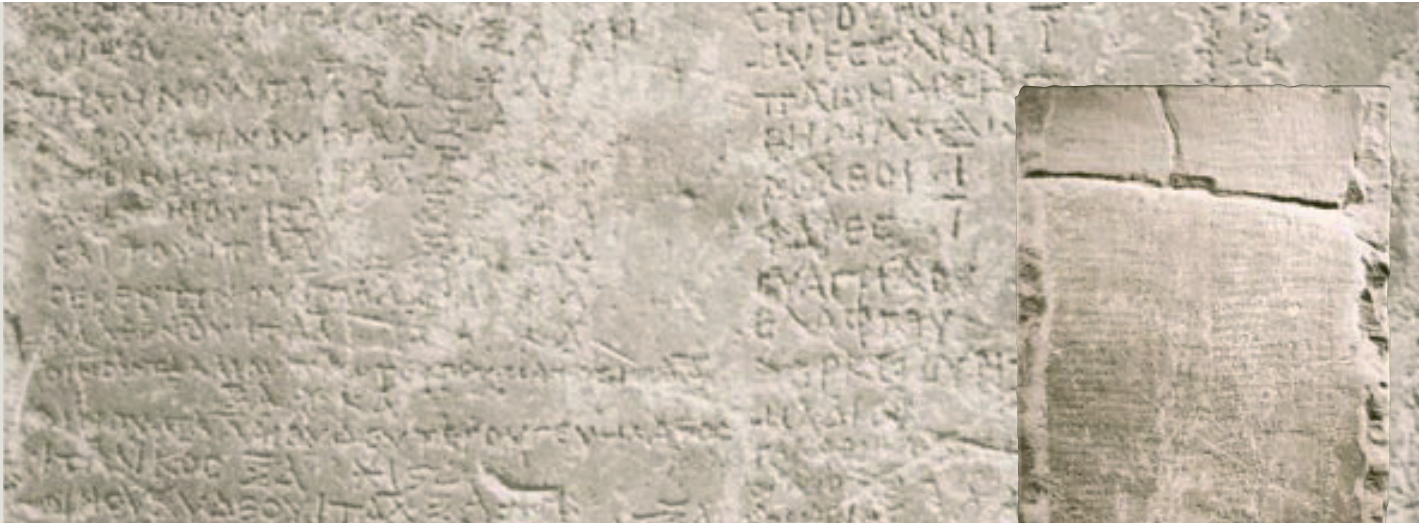
Απολογισμοί επιστατών

Απολογισμοί για την κατασκευή των αγαλμάτων του Ηφαίστου και της Αθηνάς που προορίζονταν να τοποθετηθούν στο ναό του Ηφαίστου στην Αγορά της Αθήνας. Θραύσμα ενεπίγραφης στήλης από λευκό λίθο, βρέθηκε κοντά στην εκκλησία της Καπνικαρέας. 421/0-416/5 π.Χ. Επιγραφικό Μουσείο (EM 6699).

Νεοελληνική απόδοση

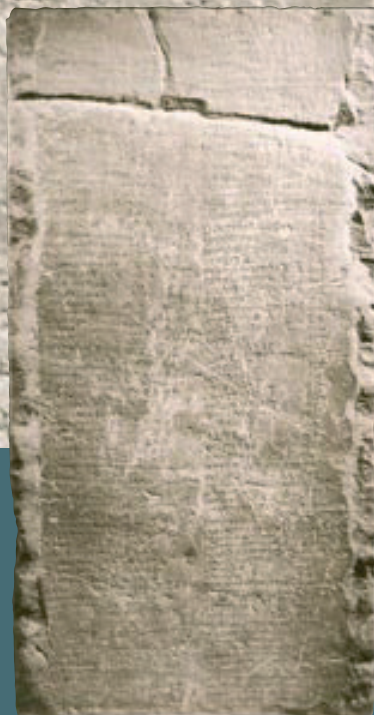
[τ]ελε ... Αγοράστηκε χαλκός [για το ανθέμιο, (ποσότητας)] και δέκα (ταλάντων) και δέκα μυνων, τιμή [του ταλάντου τρι]άντα πέντε δραχμές. Αγοράστηκε κασσίτερος για το ανθέμιο, [(ποσότητας) ενός ταλάντου] και μισού και είκοσι τ[ριών και] μισής μνας, το τάλαντον (προς) διακόσιες τρ[ιάντα] δραχμές, τιμή. Μισθός γι' αυτούς που διαμόρφωσαν το ανθέμιο κάτω από την ασπίδα και τα πέταλα που ύστερα παραγγέλθηκαν πρόσθετα. Μόλυβδος για το ανθέμιο και τους συνδέσμους των λίθων του βάθρου, (ποσότητας) δώδεκα κρατευτών, τιμή. Ξύλα και άνθρακες για το μόλυβδο.

Γι' αυτόν που έφτιαξε τράπεζα. Μισθός γι' αυτόν που έβαλε μέσα τα δύο αγάλματα και τα έστησε στο ναό. Αγοράστηκαν ξύλα για την κατασκευή δύο σκελετών (σκαρών), εντός των οποίων μεταφέρθηκαν μέσα (στο ναό) τα δύο αγάλματα και πάνω στους οποίους μεταφέρθηκαν μέσα οι λίθοι οι προοριζόμενοι για το βάθρο, και για να φραχθεί το βάθρο των δύο αγαλμάτων και οι θύρες, και για να κατασκευασθούν σκαλωσιές γύρω από τα δύο αγάλματα και κλίμακες για (την πρόσβαση) στις σκαλωσιές. Σύνολο δαπάνης 5 τάλαντα και 3.310 δραχμές.

Το περί τιμών διάταγμα του Διοκλητιανού

Στήλη από μάρμαρο Υμηττού. Βρέθηκε στην Αίγαιρα Αχαΐας.
301 μ.Χ. Επιγραφικό Μουσείο (EM 10029-31).

Νεοελληνική απόδοση

Φάβα καθαρισμένη	1 καστρήσιος μόδιος	100 δηνάρια
Φάβα ακαθάριστη	»	60 δηνάρια
Φακή	»	100 δηνάρια
Λαθούρι	»	80 δηνάρια
Μπιζέλι αλεσμένο	»	100 δηνάρια
Μπιζέλι μη αλεσμένο	»	60 δηνάρια
Ρεβίθι	»	100 δηνάρια
Λουκάνικα χοιρινά	1 λίτρα	16 δηνάρια
Λουκάνικα μοσχαρίσια	»	10 δηνάρια
Φασιανός του εκτροφείου	1 τεμάχιο	250 δηνάρια
Φασιανός άγριος, ελευθέρας βοσκής	»	125 δηνάρια
Φασιανή του εκτροφείου	»	200 δηνάρια
Φασιανή άγρια, ελευθέρας βοσκής	»	100 δηνάρια
Χήνος του εκτροφείου	»	200 δηνάρια
Χήνος άγριος, ελευθέρας βοσκής	»	100 δηνάρια
Αρνάκι	1 λίτρα	12 δηνάρια
Κατσικάκι	»	12 δηνάρια
Λίπος βοδινό ή προβάτου	»	6 δηνάρια
Βούτυρο	»	16 δηνάρια
Μεγάλο ψάρι θαλάσσιο	1 λίτρα	24 δηνάρια
Ψάρι δεύτερης ποιότητας	»	16 δηνάρια
Ποταμίσιο ψάρι πρώτης ποιότητας	»	12 δηνάρια
Ποταμίσιο ψάρι δεύτερης ποιότητας	»	8 δηνάρια
Ψάρι παστό	»	6 δηνάρια
Στρείδι	100 τεμάχια	100 δηνάρια
Αχινός	100 τεμάχια	50 δηνάρια

Μονάδες μέτρησης για το διάταγμα του Διοκλητιανού

Η λίτρα: Κύρια μονάδα βάρους και ποσότητας του ρωμαϊκού μετρικού συστήματος, αντιστοιχεί σε 327,45 γραμμάρια.

Καστρήσιος μόδιος: Μονάδα μέτρησης για τις ξηρές τροφές που αντιστοιχεί σε 17,51 λίτρες.

Κατάλογοι και διατάγματα

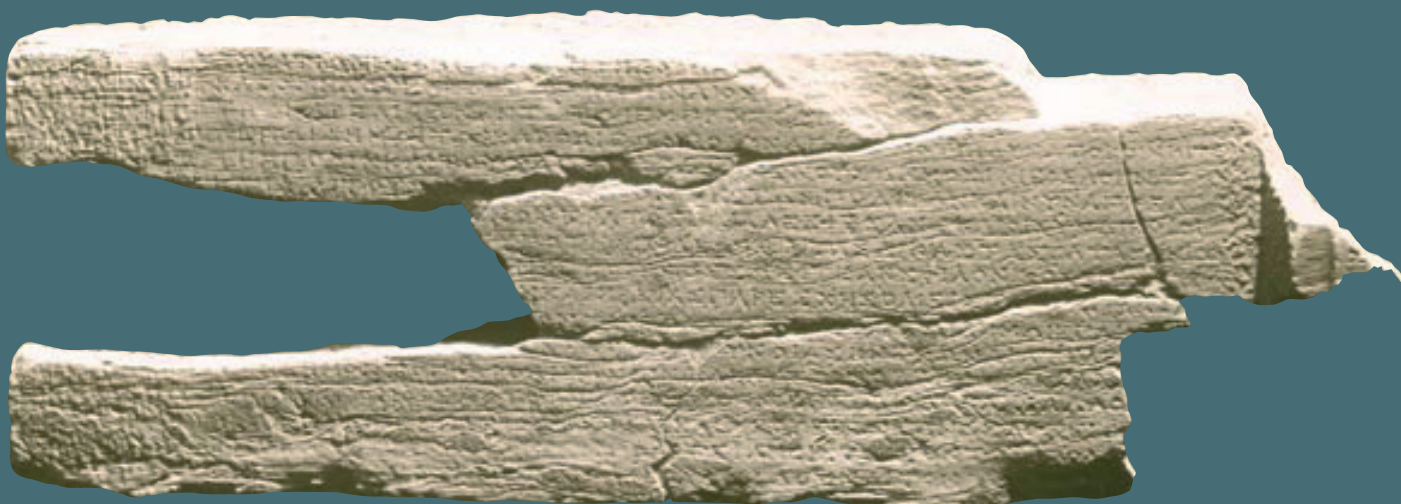
Πολλές επιγραφές περιείχαν καταλόγους είτε προσώπων είτε πραγμάτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι κατάλογοι ακολουθούσαν ή προηγούνταν κάποιου τιμητικού ψηφίσματος ή κάποιας αφιερωματικής επιγραφής. Υπήρχαν

ωστόσο και αυτοτελείς κατάλογοι.

Τα διατάγματα ήταν νόμοι με γενικότερη ισχύ που εκδίδονταν από έναν ηγεμόνα ή σπανιότερα άρχοντα. Πάπυροι και επιγραφές μας διέσωσαν πολλά κείμενα διαταγμάτων που χρονολογούνται από το δεύτερο μισό του 4ου αιώνα π.Χ. έως τα αυτοκρατορικά χρόνια.

Τιμητικό ψήφισμα του δήμου των Καρθαιέων για **παροχή πολιτείας** στον αθηναίο πρόξενο Κλεόμηλο Κλεοβούλου

Τμήμα δομολίθου από λευκόφαιο μάρμαρο της Κέας προερχόμενο από τη δεξιά παραστάδα του ναού του Απόλλωνος στην Καρθαία. Χρονολογείται μετά τα μέσα του 4ου αιώνα π.Χ. Επιγραφικό Μουσείο (EM 8952+).

Νεοελληνική απόδοση

Με εισήγηση του Εσχατίωνος, η βουλή και ο δήμος των Καρθαιέων αποφάσισε· επειδή ο Αθηναίος Κλεόμηλος Κλεοβούλου, πρόξενος της πόλης της Καρθαίας, ο οποίος και στο παρελθόν ήταν θετικά διακείμενος προς τους Καρθαιείς, προσφέροντας ό,τι καλό μπορούσε και στην πόλη γενικά και σε αυτούς που η πόλη έστελνε στην Αθήνα και στους πολίτες που βρίσκονταν εκεί, και τώρα σύμφωνα με τα όσα αναφέρουν ο Ξενόστρατος και ο Αλεξιτέλης, καθώς και οι συνήγοροι, Δίων, Κλεόνικος, Σωσιτέλης, Φιλόνικος, τους οποίους η πόλη της Καρθαίας όρισε και έστειλε στην Αθήνα για να

παραστούν στις δίκες εναντίον του Ζήνιδος και του Λυσιμάχου, προσέφερε κάθε φροντίδα και παρείχε όλα τα αναγκαία επιθυμώντας να εξυπηρετήσει την πόλη, να τον επαινέσει για την αρετή και την εύνοια την οποία επιδεικνύει προς τον δήμο των Καρθαιέων και να παράσχει στον ίδιο και στους απογόνους του το δικαίωμα του πολίτη της Καρθαίας, να μετέχουν σε όλα τα κοινά, όπως και οι άλλοι πολίτες, και να εγγραφούν σε όποια φυλή και σε όποιον οίκο θέλουν. Η παρούσα απόφαση παροχής πολιτείας να αναγραφεί στο ιερό του Απόλλωνος. Τη σχετική δαπάνη να αναλάβει να πληρώσει ο ταμίας.

Παροχή πολιτείας: Παροχή πολιτικών δικαιωμάτων

Περισσότερα στοιχεία για τις επιγραφές στο ηλεκτρονικό αρχείο

Βιβλιογραφία

Guarducci, Margherita, *Η ελληνική επιγραφική* (μτφρ. Κ. Κουρεμένος), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2008.

Harris, D., *The Treasures of the Parthenon and Erechtheion*, Οξφόρδη 1995, 81-103.

Κριτζάς, Χ., κ.ά., *Η ελληνική γραφή*, ΥΠ.ΠΟ., Αθήνα 2002.

Λαγογιάννη-Γεωργακαράκου, Μ., – Κ. Μπουραζέλης, (επιμ.), *Ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ. Η αθηναϊκή δημοκρατία μιλάει με τις επιγραφές της*, επιστημονικός κατάλογος έκθεσης, Αθήνα 2007.

Lagogianni-Georgakarakos, M., – K. Buraselis (επιμ.), *Athenian Democracy Speaking through its Inscriptions*, exhibition of inscriptions from the Epigraphic Museum, catalogue, Αθήνα 2009.

Lauffer, S., *Diokletians Preisedikt*, Berlin 1971, 1, στ. 9-15, 4 στ. 15-22, 47-50, 5, στ. 1-7.

Μενδώνη, Λ., «Ψήφισμα του δήμου των Καρθαίων», στο Λαγογιάννη-Γεωργακαράκου, Μ. (επιμ.), *Πολιτεύεσθαι τοὺς Κείους κατὰ πόλεις. Η διάσπαση ως μέσον πολιτικού ελέγχου*, κατάλογος έκθεσης, Ιούλιος 2007, 50-51.

Τσούλη, Μ., «Θραύσμα ενεπίγραφης στήλης» στο *Κατάλογος της Έκθεσης Αρχαίες Ελληνικές Επιγραφές Τεχνολογικού Περιεχομένου*, 4 Απριλίου - 30 Ιουνίου 2002, Αθήνα 2002, 82-90.

Γενική επιμέλεια:

Γεράσιμος Νοταράς, Επικεφαλής Ιστορικού Αρχείου Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
Στέλλα Χρυσουλάκη, Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Επιμέλεια έκδοσης:

Εύη Πίνη, Αρχαιολόγος, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Κείμενα:

Μαρία Λαγογιάννη-Γεωργακαράκου, Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Επιγραφικού Μουσείου
Έλενα Ζαββού, Αρχαιολόγος, Επιγραφικό Μουσείο
Αθανάσιος Θέμος, Αρχαιολόγος, Επιγραφικό Μουσείο
Ειρήνη Χωρέμη, Αρχαιολόγος, Επιγραφικό Μουσείο
Γεράσιμος Χρυσοβιτσάνος, Αρχαιολόγος, Επιγραφικό Μουσείο

© Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού - Επιγραφικό Μουσείο

Διορθώσεις νεοελληνικών κειμένων:

Φωτεινή Κορδού, Στέφανος Στεφάνου, Επιμελητές εκδόσεων, Ιστορικό Αρχείο ΕΤΕ

Ηλεκτρονική – καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Εκτύπωση: ΚΕΘΕΑ Σχήμα και Χρώμα, παραγωγική μονάδα γραφικών τεχνών

Copyright © Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 2009

ISBN: 978-960-214-864-8, 978-960-88264-8-9

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ